

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՏՕՆԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԵՐԱԾՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵՆ
ԿՈՉԸ:

Հայկական գրի ու գրականութեան մեծ ասօնը հայութիւնը յաւերժացնում է երկու ֆօնդով—գալրոցական և գրական:

Գալրոցական ֆօնդի հիմքը իր անձնական մի քանի հազար բուրլով դրել է հանգ. Իգմիրբեան կաթողիկոսը, իսկ գրական ֆօնդի խնդիրը մի քսան տարի առաջ առաջագրից Թիֆլիզի ինտելիգենցիան ու մի քանի անգամ փորձ արաւ իրադործելու, բայց անկարելի եղաւ մինչև անցեալ տարի:

Անցեալ տարի երկուսն էլ, մինը էջմիածնի, միւսը Թիֆլիսի յօրեկանական յանձնաժողովի նախաձեռնութեամբ հաստատուեցին ու կեանք առան:

Մեր ազգային-կուլտուրական յառաջագիտութեան համար երկուսի կարևորութիւնն ու մեծութիւնն էլ էսօր դժար թէ կարողանանք չափել ու որոշել:

Երևակայեցէք թէ հայ ազգը ճշմարիտ որ բունկի էզ լուսաւոր գործերի սիրով և կովկասից մինչև Եգիպտոս ու Ամերիկա, Եւրոպայից մինչև Պարսկաստան ու Հնդկաստան ամեն մի գիտակից հայ վեր կենայ էզ օրը իր զգացմունքն ու լուսման մէջ բերելու դնելու իր ազգի վերածնութեան մեծ գործի վրայ:

Անխորտակելի ու անասան կապահովի մեր ազգային ինքնուրոյնութիւնը աշխարհքում ու ազգերի շարքում:

Ունենալ հարուստ, ապահով գալրոցներ և ուժեղ գրականութիւն—կը նշանակի ամուր ու պատուաւոր կանգնել լուսաւոր ազգերի շարքում: Եւ գոնէ ես խորապէս հաւատում եմ հայի էզ կուլտուրական ուժին. մենք կարող ենք էզպէս լինել և պէտք է լինենք: Գրա հետ միասին էս ասոն էլ էնքան մեծ առիթ է ու ներկայ հանդամանքներն էլ էնքան նպաստաւոր, որ յաջողութեան կասկածելու ոչ մի պատճառ չկայ:

Չէ որ մենք գանգատուի ենք, թէ մեզ հնարաւորութիւն չեն տալիս. ահա և պատշաճ օրը և ամեն իրաւունք ու ազատութիւն:

Վիհափառ կաթողիկոսի հսկողութեան ու հովանաւորութեան տակ են հայոց գալրոցները, գալրոցական ֆօնդի իրաւունքն էլ աւած է նրան և գաւընւում է նրա հսկողութեան տակ, իսկ գրականութիւնը, որ ոչ ոքի հովանաւորութեան տակ չի և չի էլ կարող լինել, ունի իր ազատ ու անկախ ընկերութիւնը օրինաւոր կանոնադրութիւնով և իր առանձին ֆօնդը: Գումար յատկացնողները առաջուց պէտք է որոշեն ու նշանակեն, թէ ինչքան են յատկացնում որին—գալրոցին և գրականութեանը—երկուսը միասին մեր ազգային վերածնութեանը:

Իսրայէլի մարգարէն երբեմն մարգարէանում էր իր ժողովրդի ցրւած ու ցամաքած ոսկրների վրայ, կենդանութեան շունչ էր կանչում նրանց վրայ, և չոր ոսկորները մարմին ու շունչ էին առնում ու նորից երկրում կանգնում էր նորոգւած Իսրայէլի ժողովուրդը:

Մեր ժողովրդից էլ երկար դարերի տառապանքից ու տանջանքից յետոյ թէև գրեթէ ոսկորն է մնացել ցրւած աշխարհքի երեսովը մին, բայց մեր ոսկորն էլ էն ոսկրիցն է, որ ընդունակ է կեանք ու շունչ առնելու ու վերկենալու մարգարէական ձայնի վրայ: Եւ ահա մեզ էլ էսօր կանչում է մեզ գիր ու գրականութիւն տւողների Սահակ Մեսրոպի ու նրանց հոգեշունչ յետորդների, մեր բազմաթիւ հոյակապ Ուսուցիչների ու Գրողների միտհամուռ մարգարէական ձայնը Եգիպտէլի ձայնի նման, «Եւ տաց զօգի իմ ի ձեզ, և լինիջիք կենդանի, և եզից զձեզ յերկրի ձերում»...

Եւ ամեն մի հայ պիտի լսի էս մարգարէական ձայնը հայոց գրի ու գրականութեան մեծ ասօնի օրը ու պիտի թնդայ էս ձայնից:

Յովհ. Թումանեան